

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2010 рік

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Її розбудова здійснюється з 2004 року після набрання чинності Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Результати аналізу заходів, які були здійснені з реформування пенсійної системи, свідчать про необхідність коригування процесів подальшого проведення пенсійної реформи з урахуванням набутого досвіду та соціально-економічного становища в країні.

При цьому, подальше реформування пенсійної системи повинно здійснюватися, зокрема, шляхом забезпечення середньо - та довгострокової стабільності пенсійної системи з поступовим переходом до посилення ролі накопичувальних складових частин пенсійної системи як фактору диверсифікації джерел доходів.

Однією з передумов запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи є досвід запровадження і функціонування системи НПЗ.

З метою запровадження системи оцінки фінансового стану недержавних пенсійних фондів та оприлюднення результатів такої оцінки розпорядженням Держфінпослуг затверджено Положення про оприлюднення інформації про діяльність недержавного пенсійного фонду, яке набуло чинності з 1 січня 2009 року.

На виконання цього розпорядження, за підтримки Проекту АМР США «Розвиток ринку капіталу», було запроваджено електронну систему оприлюднення інформації про діяльність недержавних пенсійних фондів на офіційному веб-сайті Держфінпослуг, систему оцінки фінансового стану недержавних пенсійних фондів та оприлюднення результатів такої оцінки, що дозволило здійснювати порівняння показників діяльності фондів, рівня доходності пенсійних активів та надійності їх збереження.

Щоквартально на веб-сайті Держфінпослуг оновлюється інформація про підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Станом на 31.12.10 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 101 недержавний пенсійний фонд (далі – НПФ) та 43 адміністратори НПФ, з яких мають ліцензії з адміністрування НПФ – 36. При цьому 13 адміністраторів НПФ обслуговують більше ніж один недержавний пенсійний фонд.

Кількість відкритих НПФ є найбільшою і на кінець звітного періоду становила 83, що пояснюється більшою доступністю їх до широких верств населення, тоді як учасниками професійних чи корпоративних НПФ можуть бути лише фізичні особи, які пов'язані за родом їхньої професійної діяльності або перебувають у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками або роботодавцями-платниками. Кількість корпоративних фондів 9, професійних – 9.

Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно. З огляду на це, система НПЗ має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення.

Основні показники діяльності НПФ та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

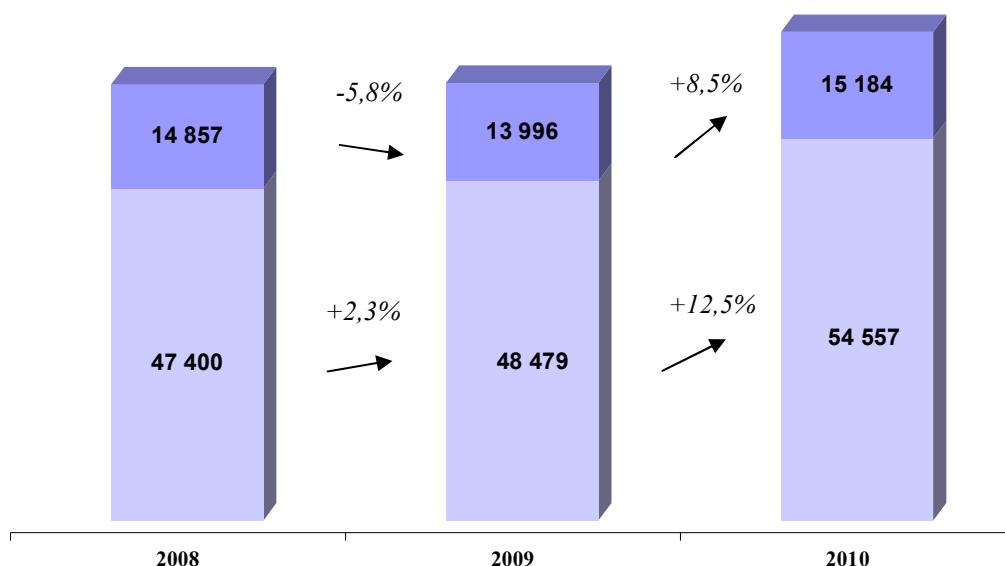
Таблиця 1

**Динаміка основних показників діяльності
недержавних пенсійних фондів**

Недержавні пенсійні фонди	2008	2009	2010	Темпи приросту, %	
				2009/2008	2010/2009
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	62,3	62,5	69,7	0,3	11,5
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	482,5	497,1	569,2	3,0	14,5
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	612,2	857,9	1 144,3	40,1	33,4
Пенсійні внески (млн. грн.), у т.ч.	582,9	754,6	925,4	29,5	22,6
- від фізичних осіб	26,0	31,8	40,7	22,3	28,0
- від юридичних осіб	556,8	722,7	884,6	29,8	22,4
- від фізичних осіб-підприємців	0,1	0,1	0,2	0,0	100,0
Пенсійні виплати (млн. грн.)	27,3	90,1	158,2	230,0	75,6
Кількість осіб, що отримали/ отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	10,9	28,1	47,8	157,8	70,1
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	86,8	236,7	433,0	172,7	82,9
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	31,6	47,1	64,6	49,1	37,2

Станом на 31.12.10 адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено **69 741 пенсійний контракт з 56 139 вкладниками**, з яких 2 385 вкладників, або 4,2%, – юридичні особи, на яких припадає 884,6 млн. грн. пенсійних внесків (95,6% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), а 53 754 вкладники, або 95,8%, – фізичні особи.

При цьому, порівняно з кінцем 2009 року кількість контрактів з юридичними особами зросла на 8,5%, а з фізичними особами – на 12,5% (рис.1).

- Кількість укладених пенсійних контрактів з вкладниками - юридичними особами
- Кількість укладених пенсійних контрактів з вкладниками - фізичними особами

Рис. 1. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів за 2008 – 2010 рр.

На кінець 2010 року **кількість учасників НПФ** відповідно до укладених контрактів становила **569 230 осіб**, протягом року вона зросла на 72,1 тис. осіб, або на 14,5% (рис. 2).

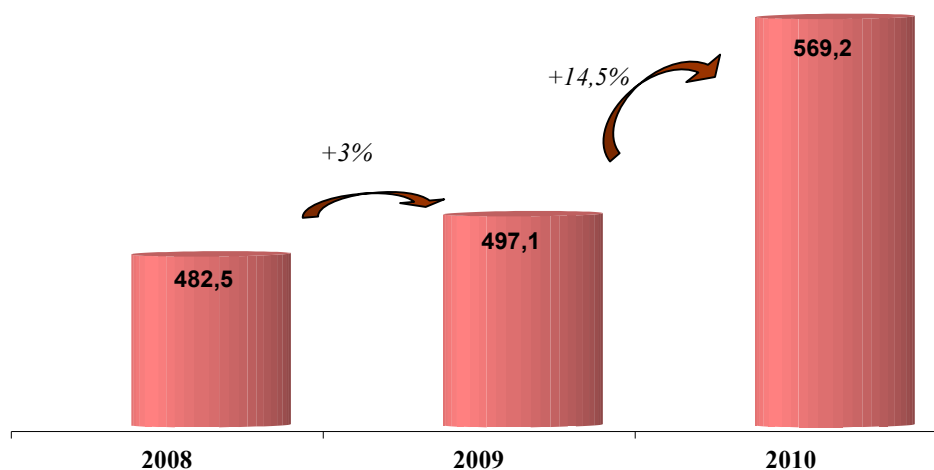

Рис. 2. Динаміка кількості учасників НПФ за 2008 – 2010 рр. (тис. осіб)

Як і в попередні роки, станом на 31.12.10 серед учасників НПФ більшість становили особи віком від 40 до 55 років, а саме 40,2% (2009 рік – 41,4%, 2008 – 42,5%, 2007 – 41,9%). Крім того, частка учасників НПФ віком від 25 до 40 років станом на 31.12.10 становила 39,2% (2009 рік – 35,8%, 2008 – 35,5%, 2007 – 34%).

Частки учасників НПФ вікових груп старше 55 років та до 25 років станом на кінець 2010 року становили, відповідно, 13,5% (2009 рік – 14,2%, 2008 – 12,2%, 2007 – 9,3%) та 7% (2009 рік – 8,6%, 2008 – 9,9%, 2007 – 15,1%) (рис. 3).

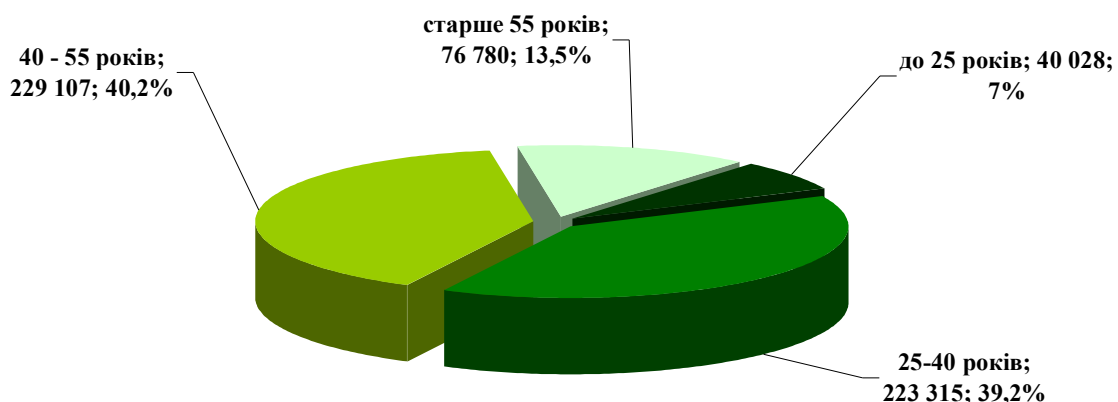

Рис.3. Розподіл учасників НПЗ за віковими групами станом на 31.12.10 (осіб)

На рисунку 4 відображено кількість учасників НПФ (в розрізі вікових груп та за статевою ознакою).

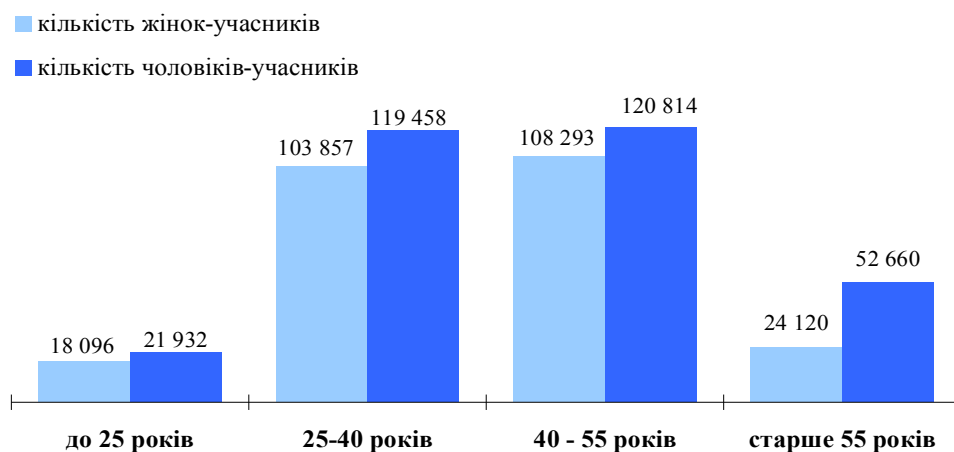

Рис.4. Кількість учасників за віковими групами станом на 31.12.10 (осіб)

Як видно з рисунка 4, серед учасників НПФ у розрізі вікових груп більше чоловіків.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 31.12.10 становили **158,2 млн. грн.**, збільшившись за 2010 рік на 75,6% (рис.5).

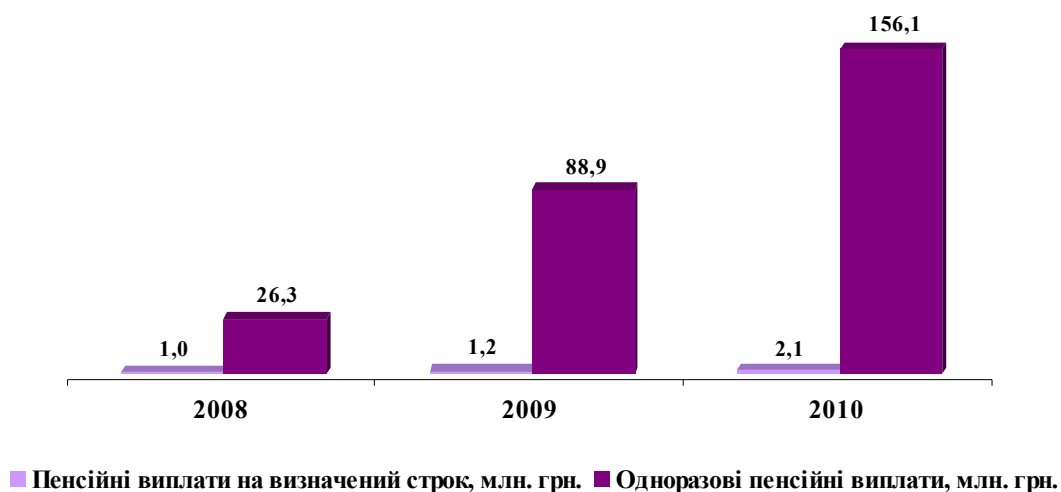

Рис. 5. Пенсійні виплати за 2008 – 2010 рр.

Сукупно недержавними пенсійними фондами протягом 2010 року було здійснено пенсійних виплат **46 725 учасникам та 1 105 спадкоємцям**, тобто 8,2% учасників від їхньої загальної кількості отримали пенсійні виплати протягом 2010 року. Це зумовлено в першу чергу невеликою долею учасників вікової групи старше 55 років.

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені **пенсійні внески**.

Аналізуючи динаміку сплачених пенсійних внесків, слід зазначити, що надходження пенсійних внесків за 2010 рік збільшились на 22,6% і на 31.12.10 становили **925,4 млн. грн.** (рис. 6).

Слід зазначити, що протягом 2009 року Держфінпослуг було погоджено 16 рішень щодо тимчасового припинення сплати пенсійних внесків за власні кошти 10 роботодавцями-платниками за двома корпоративними пенсійними фондами (1 рішення стосовно одного НПФ, 15 – стосовно іншого); протягом 2010 року – жодного рішення. Двома роботодавцями-платниками сплату пенсійних внесків до двох корпоративних пенсійних фондів було поновлено у термін, встановлений законодавством. На загальну динаміку надходжень пенсійних внесків вказані рішення суттєво не вплинули.

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 31.12.10 становить **1 144,3 млн. грн.** Всього за 2010 рік активи НПФ зросли на 33,4% (на 286,4 млн. грн.) (рис. 6). **Чиста вартість активів** НПФ протягом 2010 року збільшилася з 854,7 до 1 140,6 млн. грн., або на 33,5%.

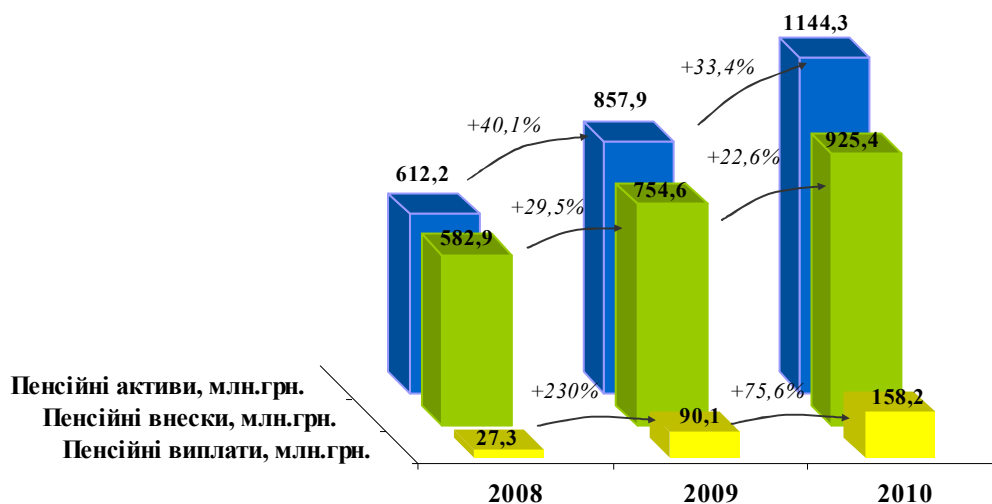

Рис. 6. Динаміка основних показників системи НПЗ за 2008 – 2010 рр.

Поквартальна динаміка загального обсягу активів НПФ за 2009 – 2010 рр. з темпами приросту наведена на рисунку 7.

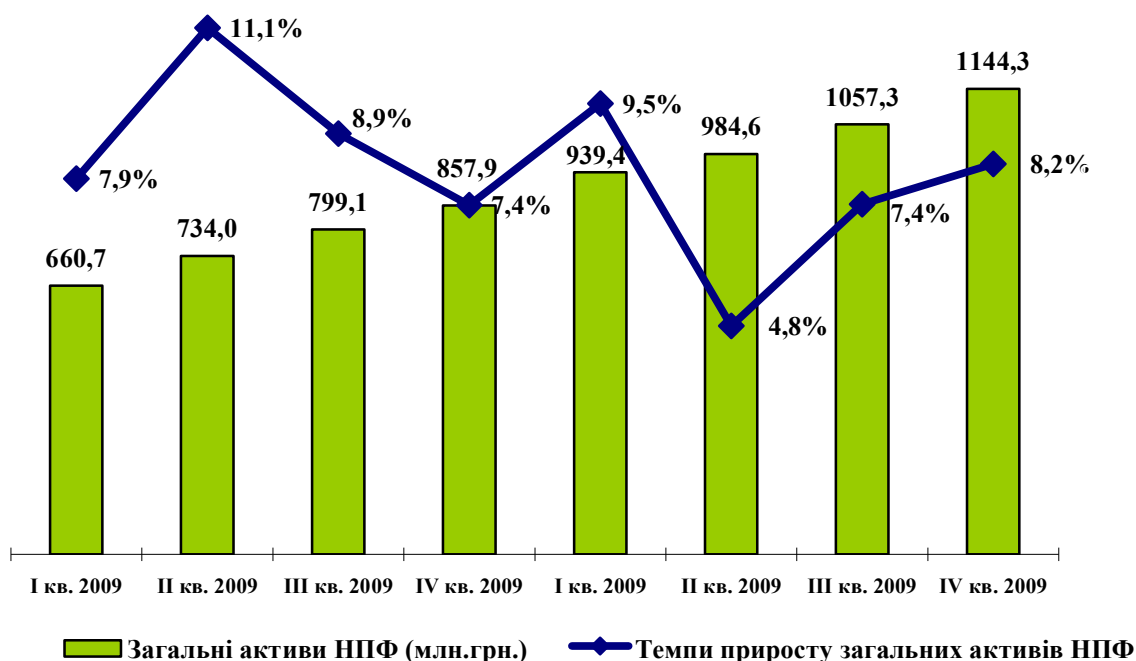

Рис. 7. Динаміка загальних активів НПФ у 2009 - 2010 рр.

Виходячи з рисунка 7 можна зробити висновок, що розмір загальних активів НПФ у цілому збільшився протягом 2009 – 2010 рр. Проте темпи приросту загальних пенсійних активів протягом 2010 року відрізнялись у порівнянні з аналогічним періодом 2009 року. Так, якщо протягом 2009 року

після деякого зростання темпу приросту загальних активів НПФ у II кварталі (11,1%) до кінця року спостерігалось уповільнення зростання пенсійних активів. Це було пов'язано передусім із скороченням або тимчасовим припиненням окремими вкладниками НПФ сплати внесків на користь своїх учасників, спричинене нестабільною економічною ситуацією, а також зростанням розміру пенсійних виплат (зокрема одноразових). Але вже станом на кінець I кварталу 2010 року приріст загальних активів НПФ становив 9,5% (станом на кінець IV кварталу 2009 року – 7,4%). Після зменшення протягом II кварталу 2010 року темпу приросту пенсійних активів до 4,8%, до кінця 2010 року спостерігалась тенденція до поступового зростання темпів приросту загальних активів НПФ.

Зменшення в період фінансово-економічної кризи обсягів виробництва основних видів промислової продукції та послуг значно погіршили умови інвестиційної діяльності, у тому числі недержавних пенсійних фондів, що негативно вплинуло на рівень дохідності пенсійних активів. На сьогодні актуальною проблемою для недержавних пенсійних фондів є забезпечення дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції.

За результатами 2010 року, переважними напрямками інвестування пенсійних активів є депозити в банках (34,7% інвестованих активів), акції українських емітентів (18,1%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (15,4%), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (14,9%) (рис. 8).

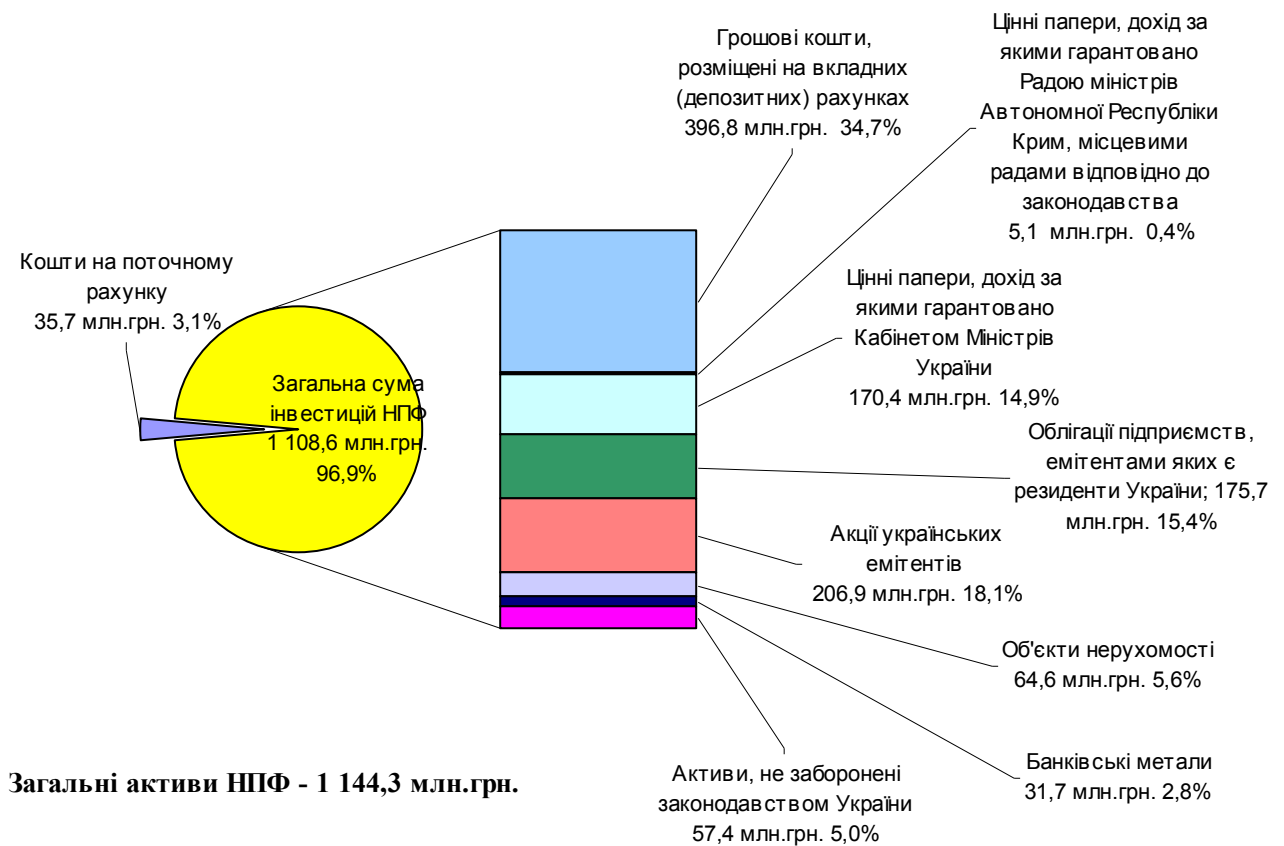

Рис. 8. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 31.12.10

У загальній структурі інвестиційного портфеля НПФ активи розподіляються таким чином:

- 34,7% або 396,8 млн. грн. загальної вартості активів НПФ розміщено на банківських депозитах (станом на кінець 2009 року – 40%, або 343 млн. грн., відповідно);

- частка цінних паперів, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, в абсолютному виразі у консолідованому портфелі НПФ збільшилась – з 141 млн. грн. у 2009 році до 170,4 млн. грн. у 2010 році, проте у відносному виразі зменшилась - з 16,4% до 14,9% відповідно;

- частка корпоративних облігацій у консолідованому портфелі в абсолютному виразі збільшилась у порівнянні з 2009 роком з 162,4 млн. грн. до 175,7 млн. грн., а у відносному виразі зменшилась з 18,9% до 15,4% відповідно;

- у 2010 році у порівнянні з 2009 роком в консолідованому портфелі НПФ зросла частка акцій українських емітентів з 8,8% до 18,1% (або з 75,9 млн. грн. до 206,9 млн. грн. відповідно);

- дещо зменшилися в загальній вартості активів НПФ частки активів, інвестованих у цінні паперів, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства, (з 0,8% станом на кінець 2009 року до 0,4% станом на кінець 2010 року), у банківські метали (з 3,7% станом на кінець 2009 року до 2,8% станом на кінець 2010 року);

- станом на кінець 2010 року у консолідованому інвестиційному портфелі НПФ відсутні іпотечні цінні папери (станом на кінець 2009 року їх частка становила 0,05%);

- дещо зросла частка активів, інвестованих у об'єкти нерухомості (з 2,1% станом на кінець 2009 року до 5,6% станом на кінець 2010 року) та у інші активи, не заборонені законодавством України (з 6,3% станом на кінець 2009 року до 5% станом на кінець 2010 року);

- обсяг коштів на поточному рахунку станом на кінець 2010 року становив 3,1 % (станом на кінець 2009 – 2,8%).

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Загальна вартість *доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів*, станом на 31.12.10 склала **433 млн. грн.**, або 46,8% від суми залучених внесків, збільшившись протягом 2010 року на 196,3 млн. грн., або на 82,9%.

Поки що суттєвим фактором, що стримує зростання інвестиційного доходу НПФ, є незначний обсяг залучених пенсійних внесків для забезпечення можливості здійснення диверсифікації пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти.

Середня дохідність активів недержавних пенсійних фондів від інвестування у звітному періоді була на рівні 17,2% річних при інфляції на рівні 9,1% річних. Серед НПФ, до яких розпочато сплату пенсійних внесків,

50 НПФ (на які припадає 78,1% учасників та 97% загальних активів НПФ) забезпечили дохідність вищу за рівень інфляції, 14 – нижчу за рівень інфляції, діяльність 2 НПФ виявилась збитковою.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 31.12.10 зросли на 37,2% і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять **64,6 млн. грн.**, або 5,6% від загальної суми активів НПФ (рис. 10).

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату послуг з управління активами пенсійного фонду – 41 175,4 тис. грн., або 63,8% від загальної суми витрат. Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 18 237,4 тис. грн., або 28,3% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду, – 2 851,1 тис. грн., або 4,4% від загальної суми витрат.

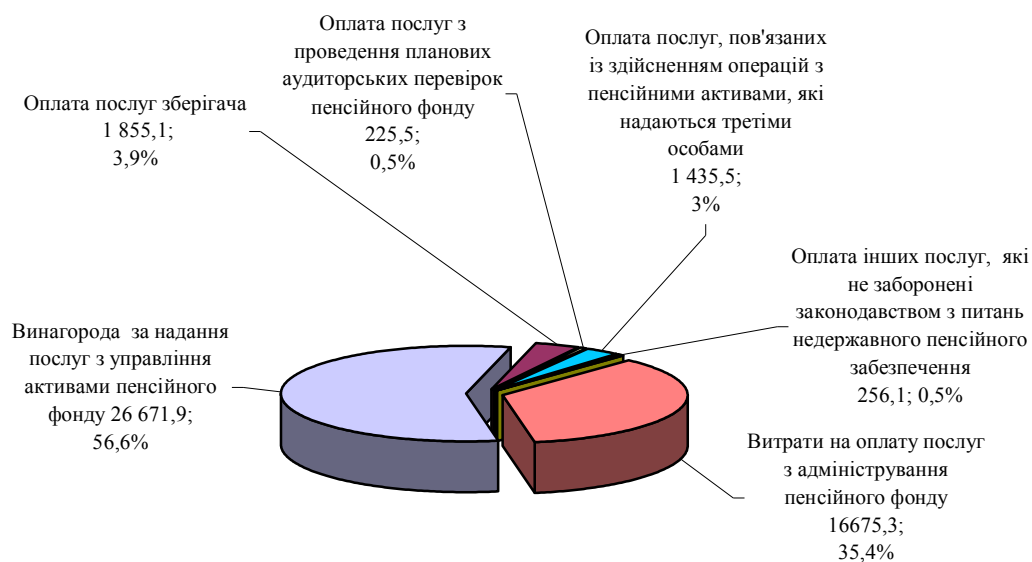

Рис. 9. Структура витрат, відшкодованих за рахунок активів НПФ, станом на 31.12.09 (тис. грн.)

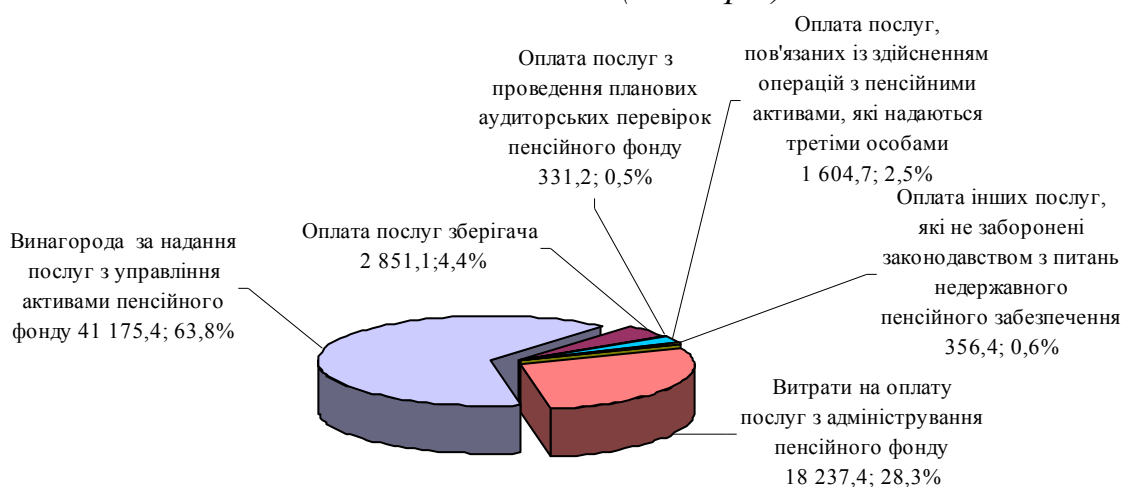

Рис. 10. Структура витрат, відшкодованих за рахунок активів НПФ, станом на 31.12.10 (тис. грн.)